

Avfallsplan 2023–2032

Ett samarbete mellan Flens, Katrineholms och Vingåkers kommuner 2023–2032

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
2 Syfte	3
3 Framtagande av avfallsplan 2023–2032	4
4 Målområden	5
4.1 Fysisk planering	5
4.2 Avfallsminimering	6
4.3 Nedskräpning	6
4.4 Förhindra spridning av farliga ämnen	7
4.5 Genomförande av åtgärder	7
4.6 Uppföljning av mål och åtgärder	8
4.7 Planperiod	8
5 Styrmedel och strategier för att uppnå mål i avfallsplanen	8
5.1 Avfallstaxa och föreskrifter	9
5.2 Tillsyn	9
5.3 Fysisk planering	9
5.4 Inköp och upphandling	10
5.5 Kommunikation och beteenden	10
6. Behov av framtida insamlingssystem och anläggningar	11
6.1 Förhållanden inom kommunen som påverkar avfallens mängd och sammansättning	11
6.2 Behov av nya insamlingssystem och anläggningar för att hantera avfall	12

1 Inledning

Enligt Miljöbalken (SFS 1998:808) är varje kommun skyldig att upprätta en renhållningsordning, bestående av avfallsplan och avfallsföreskrifter, vilken ska antas av kommunfullmäktige.

Kommunerna har enligt miljöbalkens 15 kap § 41 ett övergripande ansvar för omhändertagande av hushållsavfall och ansvar för avfallsplanering som en del av renhållningsordningen.

Avfallsplanen är ett strategiskt dokument i kommunen och ett verktyg för att långsiktigt styra avfallshanteringen i en mer miljömässigt hållbar riktning.

En fungerande och välplanerad avfallshantering är en viktig del av den kommunala infrastrukturen och en förutsättning för en hållbar kommunutveckling. Avfallsplanen är gemensam för Flens, Katrineholms och Vingåkers kommuner och syftar till att förebygga uppkomsten av avfall och hjälpa

kommuninvånarna, fritidshusägare, företag med flera att göra kloka, hållbara val nu och för kommande generationer.

Som stöd i detta arbete har EU beslutat om en avfallstrappa som styr hur avfallet ska tas omhand i samtliga medlemsländer. I första hand handlar det om att se till att det uppstår så lite avfall som möjligt vilket är det bästa sättet för att minska användningen av jordens resurser och påverkan på miljön. Då avfall väl uppstått är det viktigt att det hanteras på ett sådant sätt att miljöpåverkan minimeras och resurser cirkuleras så långt möjligt.

Genomförandet av avfallsplanen bidrar till Agenda 2030 och FN:s 17 mål för hållbar utveckling. Utan en hållbar avfalls- och resurshantering så kan vi inte bygga ett hållbart samhälle. För att förverkliga Agenda 2030 är det centralt att ha ett cirkulärt samhälle där avfall minimeras.

2 Syfte

Syftet med denna avfallsplan är att bidra till en cirkulär ekonomi där vi förebygger uppkomst av avfall, ökar återanvändning och återvinning samt minskar nedskräpning.

Syftet är också att förbättra samverkan mellan kommunerna, företagen och hushållen för att sprida kunskap och goda exempel.

3 Framtagande av avfallsplan 2023–2032

Flens, Katrineholms och Vingåkers kommuner har tagit fram en gemensam avfallsplan med hjälp av Sörmland Vatten och Avfall AB (Sörmland Vatten) som processledare för själva framtagandet.

Kommunerna har arbetat utifrån sin egen organisation och involverat tjänstepersoner inom områden såsom upphandling och inköp, måltidsenhet, tekniskt kontor, miljö- och bygg, näringslivskontor med flera för framtagande av mål och åtgärder. Genom detta har kommunerna skapat förutsättningar för att avfallsplan 2023–2032 blir ett viktigt styrdokument i sitt arbete att skapa en hållbar kommun för sina kommuninvånare och den egna organisationen.

Avfallsplan 2023–2032 omfattar delar av avfallet som kommunerna har rådighet över. Avfallsplanen har tagits fram utifrån

ett antal behov och utvecklingsområden som har identifierats utifrån bland annat nationella lagar och mål, lokala och regionala mål, strategier och styrdokument, lokala behov för avfallshanteringen samt diskussioner som har förts under arbetet med planen. Måluppfyllelsen i nuvarande avfallsplan har legat till grund vid framtagande av avfallsplan 2023–2032.

Arbetsgrupper samt projekt- och styrgrupp med representanter från respektive kommun har arbetat fram och fattat beslut om innehållet i den nya avfallsplanen. Arbetsgrupperna och projektgruppen består av tjänstepersoner medan styrgruppen består av samhällsbyggnadschef/miljöchef och politiker från Flens, Katrineholms och Vingåkers kommuner.

Samråd och utställning av förslaget har varit en del i förankringsarbetet och innefattar kommuninvånare, myndigheter, organisationer, företag samt förtroendevalda och tjänstepersoner inom kommunerna.

Avfallsplan 2023–2032 antogs av respektive kommuns fullmäktige hösten 2022 men arbetet med att ta fram en ny avfallsplan startade redan under 2020. Mer ingående information kring denna process redovisas i bilaga 8.

4 Målområden

I arbetet med ny avfallsplan har fyra målområden identifierats för vilket kommunerna valt att ta fram mål och åtgärder. Dessa är *fysisk planering*, *avfallsminimering*, *minska nedskräpning* samt *förhindra spridning av farliga ämnen*.

I detta kapitel följer en beskrivning för de fyra målområdena mer ingående med precisering för vilka avfallsströmmar som

4.1 Fysisk planering

I arbetet med den fysiska planeringen i form av översiktsplaner och detaljplaner har kommunen goda förutsättningar att styra avfallshanteringen i en hållbar riktning genom att se till att avfallsfrågorna kommer in i ett tidigt skede. Det behöver säkerställas att det finns tillräckligt med platser både nu och i framtiden för att kunna hantera det avfall som uppstår i samhället på ett bra sätt och med bästa möjliga förutsättningar för återbruk och återvinning.

Avfallshanteringen behöver ses som en grundläggande infrastruktur som krävs för att samhället ska fungera väl.

respektive målområde ska fokusera på. I bilaga 1 redovisas mål, åtgärd, ansvar, projektmedlemmar, start- och slutdatum för mål och åtgärder, bakgrund, genomförande, resurser och finansiering som krävs för att genomföra åtgärden och på så sätt nå uppsatta mål.

Framtagna mål och åtgärder har under arbetets gång förankrats i styrgruppen.

Avfallsfrågorna behöver därför löpa med i hela samhällsbyggnadsprocessen, från översiktsplaner och ner till enskilda bygglov för både bostäder och verksamheter.

Alla behöver ges bästa möjliga förutsättningar att kunna sortera och hantera sitt avfall enkelt och smidigt och avfallet ska också kunna hämtas på ett tryggt och säkert sätt, både för de som hämtar avfallet men självklart också för omgivningen. När nya insamlingsystem införs för våra medborgare är det därför viktigt att kundens behov står i fokus.

Det ska vara lätt att göra rätt, vilket innebär både att vi har enkla system som minimerar risken för felsortering och närhet till den plats där det sorterade avfallet kan lämnas. Kommunerna behöver tillhandahålla information och råd till både den som planerar och bygger bostäder och verksamhetslokaler. Sörmland Vatten hjälper kommunerna med att på olika sätt tillhandahålla information till kommuninvånarna som är osäkra på hur man på miljöbästa sätt ska hantera sitt avfall.

4.2 Avfallsminimering

Avfallsminimering återfinns överst i EU:s avfallshierarki och är det bästa sättet att minska användningen av jordens resurser och vår påverkan på miljön. Förebyggande av avfall utgör en bärande del av en cirkulär ekonomi och ger flera positiva effekter, både ekonomiska och miljömässiga. Allt avfall har en gång varit nya produkter och för att producera dem krävs råvaror och energi.

4.3 Nedskräpning

Med nedskräpning menas att slänga eller lämna föremål av olika karaktär på marken till exempel fimpar, snabbmatsförpackningar, godispapper, tuggummi, påsar, engångsgrillar, glas och pantflaskor. Ett strategiskt arbete mot nedskräpning kan innebära positiva effekter för kommunen eftersom städinsatser medför betydande kostnader för kommunen och skattebetalarna varje år, pengar som skulle kunna användas till annat.

Ett rent samhälle ger bättre förutsättningar för turism och lokalt näringsliv, ger en tryggare och trevligare miljö för kommuninvånarna och leder till att skador på hälsa och miljö minskar.

Nedskräpade miljöer bidrar till en upplevelse av otrygghet, att minska nedskräpningen är därmed ett led i att öka tryggheten i offentliga miljöer. Genom att implementera ett strategiskt arbetssätt kan nedskräpning minskas.

På senare år har förekomsten av och problemen med mikroplast i världshaven uppmärksammas. Mikroplast är ett samlingsnamn för mycket små partiklar av plast som kan ha olika ursprung.

Genom att fokusera på återanvändning och smarta inköp kan mängden avfall minska vilket leder till miljövinster i form av lägre energibehov, minskad förbrukning av jordens resurser och lägre utsläpp av växthusgaser.

Detta målområde har brutits ned till ett antal områden, såsom Minimeringsmästarna, inköp/upphandling, matsvinn, bygg- och rivningsavfall samt cirkulär ekonomi.

De kan bildas oavsiktligt genom slitage av större föremål av plast men det finns också plast som från början tillverkas som små korn eller pellets exempelvis från konstgräsplaner. Mikroplasten hamnar i vattendrag och slutligen i haven. Nedbrytning av plast i naturen går långsamt och förekomsten av plastskräp och mikroplast i våra vattendrag och hav ökar risken för förekomsten av mikroplast i våra livsmedel.

Utöver den vardagliga nedskräpningen förekommer också illegal dumpning av avfall i naturområden, bostadsområden och vid återvinningsstationer. Dumpning i skog och mark sker av exempelvis vitvaror, skrotbilar och annat miljöfarligt avfall.

4.4 Förhindra spridning av farliga ämnen

Spridning av farliga ämnen sker när varor och material som innehåller farliga ämnen tillverkas, används och blir till avfall. Detta kan leda till akuta effekter och orsaka massdöd av olika arter, eller mindre akuta effekter som på sikt kan orsaka allvarliga störningar gällande exempelvis reproduktion, utveckling och beteende hos olika organismer.

För att skydda människors hälsa och den biologiska mångfalden måste spridningen av farliga ämnen förebyggas och minska. Detta kan ske dels genom att minska produktionen och konsumtionen av varor som innehåller farliga ämnen, dels genom en säker hantering av farligt avfall.

Stigande konsumtion och ökad kemikalie- och varuproduktion bidrar till ökad spridning av farliga ämnen och för många av ämnena råder fortfarande brist på kunskap om effekter, användning och exponering. Att den ökade produktionen i hög grad sker i länder med svag kemikaliekontroll bidrar till problemet. Halter av ämnen som inte har uppmärksamats och reglerats kan därigenom öka i miljön. Forskning visar på allt starkare samband mellan folksjukdomar och påverkan från

4.5 Genomförande av åtgärder

De mål som satts upp i avfallsplanen kräver engagemang och resurser för att kunna nås inom den angivna tidsperioden. Flera olika förvaltningar och kommunala bolag är ansvariga för eller förväntas bidra aktivt till olika åtgärder. En förutsättning för att avfallsplanens mål och åtgärder uppnås är att tillräckligt med resurser avsetts. Kommunerna står för finansieringen för de flesta åtgärderna och

industrikemikalier som vi utsätts för i låga doser under lång tid.

Begränsningsåtgärder är effektiva, men för bioackumulerande och svårnedbrytbara ämnen som redan är spridda i varor, byggnader och miljön sker minskningen långsamt.

Avfallsdeponier som är i drift i dag omfattas av deponeringsförordningen som ställer krav på bland annat uppsamling av lakvatten, bottentätning, skyddsåtgärder under och runt om deponin liksom en avslutande täckning. För äldre, nedlagda deponier är förutsättningarna dock annorlunda. Det finns ett stort antal äldre deponier som har avslutats enligt tidigare lägre krav för deponering eller innan krav på skyddsåtgärder fanns. Miljöskyddet vid dessa äldre deponier är generellt sämre än vid de deponier som är i drift idag. Nedlagda deponier kan påverka människors hälsa och miljön negativt genom förorening av mark, grund- och ytvatten samt utsläpp av deponigas. Dessa deponier behöver därför identifieras och risk klassificeras och de områden som innebär en risk för hälsa och miljö behöver åtgärdas.

avfallsplanen behöver därför integreras i kommunernas ordinarie styrprocesser och budgetarbete för att resursallokering ska ske enligt plan. Kommunala bolag som ska medfinansiera åtgärder behöver ha framförhållning och begära eventuella tillskott i budgetmedel från kommunerna. I bilagan 1 framgår vilken organisation som är ansvarig för genomförande och finansiering av olika åtgärder.

4.6 Uppföljning av mål och åtgärder

Under planperioden kommer det fortsatt finnas en projektgrupp och en styrgrupp med samma funktioner som ingått i framtagande av avfallsplanen. Efter att en ny avfallsplan har beslutats ska projektgruppen träffas utifrån behov men minimum fyra gånger per år genom kallelse från projektledaren. Styrgruppen ska träffas utifrån behov men minimum två

gångar per år för att stämma av och följa upp arbetet med mål och åtgärder genom kallelse från projektledaren.

Sörmland Vatten ska tillsammans med kommunerna rapportera status för mål och åtgärder i respektive kommuns kommunstyrelse en gång per år efter initiativ från kommunerna.

4.7 Planperiod

Den nya avfallsplanen kommer att ha en målinriktning på tio år. Åtgärder och mål kommer kunna revideras och utvecklas i samband med aktualitetsprövning av avfallsplanen som behöver ske minst vart fjärde år. Då beslut om samt ikraftträdandet av den nya avfallsplanen kommer att infalla samtidigt som en ny

mandatperiod påbörjas i kommunerna har styrgrupp beslut att avfallsplanen ska aktualitets prövas två år efter påbörjad avfallsplanperiod för att efterföljas av en revidering efter fyra år. Detta för att de politiska företrädarna ska hinna sätta sig in i avfallsfrågan och kunna fatta beslut.

5 Styrmedel och strategier för att uppnå mål i avfallsplanen

Kommunen har flera styrmedel att använda för att nå de mål som anges i

avfallsplanen och här nedan följer några av dem.

5.1 Avfallstaxa och föreskrifter

Föreskrifter och taxa är juridiskt bindande och fastställs genom beslut i respektive kommuns fullmäktige. I föreskrifterna slås fast vad som ska gälla för hushåll, verksamheter och för avfallsverksamheten i kommunerna avseende avfallshandlingens olika delar. Taxan finansierar avfallshandlingen i de tre kommunerna och kan utformas på ett sätt så att den styr

kunderna till att välja det bästa alternativet ur resurs- och miljöhänsen genom exempelvis differentierade avgifter där sortering och minimering av avfall innebär lägre avgift för abonnenten. En väl genomtänkt taxa kombinerat med tydliga bestämmelser i föreskrifterna ger önskvärd styrning gällande befolkningens beteende.

5.2 Tillsyn

Miljönämnden i varje kommun är tillsynsmyndighet när det gäller bland annat avfallsfrågor och uppdraget utförs av miljökontoret eller motsvarande. Tillsyn genomförs på såväl större som mindre verksamheter, till exempel industrier, verkstäder och avfallsanläggningar, lantbruk, skolor och förskolor, restauranger och livsmedelsbutiker. Därutöver hanterar miljökontoren nedskräpningsärenden, förorenade områden och renhållningsdispenser. Tillsynen syftar till att kontrollera så att miljöbalken och beslut efterlevs och tillsynsmyndigheten ska underlätta för den enskilde att göra rätt genom exempelvis information. Vid behov kan

tillsynsmyndigheten ställa krav för att få till stånd en bättre avfallshandling. Via tillsynen når vi avfall som inte omfattas av kommunens ansvar vilket gör att tillsynen är ett viktigt styrmedel för att styra avfallshandlingen i en hållbar riktning.

Även byggnadsnämnden i varje kommun hanterar frågor om avfall i sin handläggning av lov och anmälan gällande byggnation och rivning. Byggherrens kontrollplan ska innehålla uppgifter om hur avfall kan förebyggas och uppkommet avfall tas om hand. Bygg- eller rivningsarbeten får inte påbörjas förrän en kontrollplan är fastställd av byggnadsnämnden

5.3 Fysisk planering

Kommunen har i sitt arbete med fysisk planering möjlighet att forma samhället så att förutsättningarna för avfallshandlingen blir bra. Det kan till exempel handla om att se till att tillräckligt med mark finns för återvinningsstationer och i bra lägen. Men också att bevaka avfallsfrågorna i bygglov så att plats finns för avfallskärl väl tillgängliga för såväl boende som hämtningsfordon.

Översiktsplanen är ett av kommunernas styrdokument som anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön i kommunen. Det behöver synliggöras vad det finns för fysiskt behov i kommunen för att hantera avfall för att skapa en fungerande och långsiktig infrastruktur som kan tillgodose människors behov.

Inför framtagande av framtida översiktsplaner är det viktigt att följande aspekter beaktas och tillgodoses:

- Behov av plats för återvinningscentraler för att kunna samla in grovavfall och farligt avfall från hushållen kommer behöva garanteras. Återvinningscentralen utgör en viktig funktion i dagens infrastruktur för avfallshantering och kommer göra det även framöver.
- Behov av plats för omlastning och eventuell behandling av avfall behöver identifieras. Omlastning och behandling av avfall kan ske i den egna kommunen eller om det ska ske utanför den egna kommunen måste det framgå att det är så det avses hanteras.
- Behov av framkomlighet för fordon utifrån bland annat arbetsmiljö och trafiksäkerhet är viktigt att beakta i planeringsprocessen. Det kan komma ökade krav på insamling av fler fraktioner bostadsnära vilket kan komma att innebära att större plats i avfallsutrymmen och vid småhus behövs för insamlingslösningar (ex. fler kärl).

I plan- och byggprocesser behöver Sörmland Vatten involveras tidigt för att frågor rörande avfallsutrymmens placering, utformning och transportvägar ska utformas för att skapa fungerande och långsiktig avfallshantering

5.4 Inköp och upphandling

Offentlig upphandling och inköp är ett viktigt verktyg för våra tre kommuner för att förebygga resursslöseri, utveckla

återanvändning och återvinning samt få bort ohållbara produkter och farliga ämnen ur kretsloppet.

5.5 Kommunikation och beteenden

Kommunikation är ett centralt verktyg för att få till beteendeförändringar hos såväl kommuninvånare som verksamhetsutövare i kommunen. För att nå uppsatta mål behöver kommunikationen skapa engagemang och förståelse som gör att kommuninvånare gör kloka och miljömässigt hållbara val.

När målet med kommunikationen är att få till beteendeförändring i samhället i stort måste det ske långsiktigt och med uthållighet. Stegen för att skapa beteendeförändring är förståelse, hitta personers drivkrafter, skapa en enkelhet för mottagaren, skapa trovärdighet gärna genom delaktighet och gemenskap samt våga prova annorlunda sätt. Sist men inte minst behöver resultatet återkopplas.

Budskapet behöver utformas för att kunna möta olika målgrupperna. Illustrationer och bilder är nyckelverktyg i kommunikation och ett enkelt språk bör väljas för att nå fler. Lämpliga kanaler för kommunikation är exempelvis personligt bemötande för att engagera, sociala medier med bild och rörliga medier, hemsidor samt artiklar i media. Kampanjer riktade till en specifik målgrupp under en utpekad period och genom flera kommunikationskanaler samtidigt har tidigare visat sig ge goda resultat i att nå igenom det informationsutbud som samhället idag erbjuder.

6. Behov av framtida insamlingssystem och anläggningar

6.1 Förhållanden inom kommunen som påverkar avfallens mängd och sammansättning

Befolkningsutvecklingen¹ i kommunerna påverkar avfallens mängd. Förhållandena i respektive kommun presenteras nedan.

- I Katrineholm med sina 34 764 invånare har de senaste tio åren en jämn ökning av antalet invånare skett, men med en viss avmattning sista året. Mellan 2010–2020 ökar antalet invånare med i medeltal 230 invånare per år. Kommunen har som mål att bli 40 000 invånare år 2030. Jämnt fördelat över åren skulle det innebära en befolkningsökning på 524 invånare per år från 2020 till 2030.
- I Flen med sina 16 431 invånare har det skett en svag minskning under lång tid men trenden bröts av ett ökande invånarantal mellan 2014 och 2017. Sedan 2017 har antalet invånare igen minskat med cirka 150 invånare per år. Den befolkningsprognos som tagits fram av SCB ger indikationer om fortsatt befolkningsminskning för kommunen fram till 2030.
- I Vingåker med sina 9 164 invånare har under de senaste åren fram till 2020 har befolkningsmängden legat stabil med en skiftning på några 10-tal invånare per år. Antalet invånare kan de närmaste åren förväntas öka till cirka 9 600 invånare till 2030.

Befolkningsförändringarna i kommunerna är inte av den storleksordning att det kan antas påverka mängden hushållsavfall nämnvärt under de närmaste åren. Inom verksamhetsområdet för Sörmland Vatten finns både kommuner med ökande invånarantal och kommuner med minskande invånarantal. Genom arbete med att förebygga att avfall uppstår kan också den förväntade ökade avfallsmängden till följd av ett ökat antal invånare i kommunerna motverkas.

Nationella utredningar avseende ansvarsfrågor påverkar inte i sig den mängd som uppstår i samhället, men kan påverka både mängder och vilka avfallsfraktioner som kommunerna genom Sörmland Vatten har att hantera.

Exempelvis gäller det utredning om ansvar gällande insamling av förpackningar. Lagkrav och nationell viljeinriktning talar för en utbyggnad av fastighetsnära insamling av förpackningar. En förbättrad service förväntas göra att fler sorterar bättre och bedöms ge en minskad mängd restavfall och ökad mängd utsorterade förpackningar.

¹ Statistik i kapitlet är inhämtat från SCB

Ett annat exempel på utredning om ansvar är den så kallade frivalsutredningen vilket, om det förverkligas, innebär att verksamheter själva får välja vem som transporterar bort den del av avfallet som

6.2 Behov av nya insamlingssystem och anläggningar för att hantera avfall

Insamling av mat- och restavfall sker bostadsnära i kärl, där matavfallet läggs i en grön påse som sedan sorteras ut genom optisk sortering och där matavfallet blir biogas och biogödsel medan restavfallet går till förbränning vilken genererar fjärrvärme och el.

Nationellt finns en viljeinriktning att även förpackningar ska samlas in bostadsnära, men det är oklart om ansvaret kommer att ligga på producenterna eller på kommunerna och lagkraven kan påverkas av nationella utredningar. Eventuella kommande krav skulle kunna innebära behov av att utveckla dagens insamlingssystem. Det är önskvärt att samordna insamling av mat- och restavfall med eventuell fastighetsnära insamling av förpackningar för att systemet i sin helhet ska upplevas så bra som möjligt av kunden.

Från 1 januari 2022 ansvarar kommunerna dessutom för insamling av returpapper. Kommunerna kommer genom Sörmland Vatten behöva planera för och hantera insamlingssystem för returpapper men också omlastning, mellanlagring och borttransport.

Sörmland Vattens återvinningscentraler är anpassade för att ta emot och omlasta dagens flöden och fraktioner. Återvinningscentralerna används framför allt som platser för insamling och omlastning av hushållsavfall, men med något undantag för behandling då kompostering och flisning sker på

idag faller under kommunalt ansvar. Skulle frivalet förverkligas kan mängderna mat- och restavfall som samlas in genom Sörmland Vattens försorg komma att minska över tid.

återvinningscentralen Vika i Katrineholm. Det finns inte fysisk plats på återvinningscentralerna idag för att kunna ombesörja omlastning av ett stort antal tillkommande fraktioner eller mer omfattande mellanlagring. Det är tveksamt om omlastning och mellanlagring av förpackningar och returpapper på Sörmland Vattens nuvarande anläggningar är möjligt.

Behandling av avfall eller förberedelse för behandling sker framför allt utanför kommunen. Bedömningen är att kapaciteten för exempelvis förbränning och rötning är god i regionen.

Sammanfattningsvis råder ett läge där många frågor avseende kommunernas framtida ansvar för flera avfallsslag är oklart och där både kommunernas viljeinriktning och framtida lagstiftning kommer styra behovet av framtida insamlingssystem och utveckling av anläggningarna i kommunerna.